

Cvito Fisković

Redovni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Izvorni znanstveni rad
predan 10. 2. 1989.

Srebro i zlato Korčulana u 16. i 17. stoljeću

U gradu Korčuli, sagrađenom na istoimenom otoku koji već u antičko rimsko doba obilovaše kamenolomima, razvijao se kamenarski zanat kroz stoljeća, a korčulanski kamenari, graditelji i klesari postadoše nadaleko poznati. Izvozili su svoj kamen po Jadranu, Sredozemlju i Balkanu, zidali su zgrade po tim područjima pa sagradiše i svoj grad. Popunjavahu ga zgradama gotičkog, gotičko-renesansnog, renesansnog, manirističkog, baroknog i klasicističkog sloga, koji ukrasivahu i kiparskim ukrasima. Osobito tijekom 15. i 16. stoljeća, više nego i u jednome drugom našem primorskom gradu, isticahu na njihovim stijenkama kičenost slikovite reljefnosti.

Bogati građevni ukrasi vrata, prozora, balkona i loža, zidnih vijenaca i pročelnih zabata od prizemlja do krova, oživljuju pročelja mnogih kuća.

Bezbrojni majstori u njihovoj obradi pokazaoše kamenarsku vještinu i poznavanje likovnih slogova. Ponavljajući u općoj pomodnosti pojedinih razdoblja preplitanje i zbirove različitih motiva, udovoljavahu i volji naručitelja željnih višeg uvažavanja.

Unutar tih gizdavih pročelja kamenih kuća morala se očekivati i bogata oprema njihovih unutrašnjosti. U mnogima kojima je davno srušen krov sada je, uokvireni usitnjenim ali bogatim reljefom, pokazuju kameni u zidu udubeni ormari i umivaonici, vrata i lukovi soba, profilirani zidni vijenci i konzole koje podržavahu drvene stropove. Mnogi od tih slikovitih dijelova nestajahu novom namjenom prostora u kojemu se unosilo i lako premještalo drveno, a kasnije i željezno pokretno pokućstvo, a gredni drveni stropovi prekrivahu se ožbukanim. Zaziđivali su se kameni ormari i umivaonici, rastavljali kamini, koje također spominju arhivski spisi 15-16. stoljeća.¹

Iako je svjedočila srodnost oblika i razvijen običaj kamenarskog oplemenjivanja prostora, unutrašnja oprema korčulanskih kuća češće je uništavana pri preuređivanju građevina. Istodobno, postojeći starinski drveni, osobito gotički i renesansni, pa i barokni namještaj korčulanskih palača i kuća gotovo je netragom nestao, kao uostalom i u onim kućama u Dalmaciji koje bijahu poznate po svojem bogatstvu, bar koliko nam kroz njihovu djelatnost, popise imovina i kroz oporuke otkrivaju arhivi.

Ništa od toga ne osta u dvoranama i sobama onih uglednih, bogatih i kulturnih obitelji iz 15-17. stoljeća.

Ipak je renesansnog i baroknog namještaja u Korčuli moralo postojati dovoljno. Uz ostale zanate vjerojatno je cvao i rezbarski, jer posebno bijaše razvijena brodogradnja u kojoj drvodjelci i rezbari izrezivahu pojedine fine dijelove brodova i njihove reljefne ukrase na krmi i o boku, a likove tzv. pulena na pramcu, koji se sada čuvaju u Zavodu za znanost i umjetnost JAZU u Splitu.

Mnoga imena klesara i kipara Korčulana već nekoliko puta spominjasma, i ovdje bi ih bilo suviše, a i nemoguće nabrajati. Možda bi se moglo tek napomenuti da su najbolju vrsnoću među njima dostigli u 15. i 16. stoljeću članovi obitelji Andrijić i Vicko Lujov. Među rezbarima isticao se Frano Čiočić ili Čučić, o čijim sam djelima u Korčuli, na Lastovu i u Hvaru već pisao. Manje je poznat Ivan Korčulanin, graditelj i rezbar u ratu uništenih korskih sjedala u benediktinskoj crkvi sv. Marije u Zadru, od kojih sam jedva spasio i objavio dvije fotografije, a T. Pignatti našao nedavno jedan izrezbaren okvir u Mlecima. Očito je u Korčuli moralo biti i rezbara koji su rezbarili škrinje i ostali drveni namještaj za stanove 15. i 16. stoljeća. Veći i raskošniji crkveni namještaj vjerojatno su rezbarili i dubrovački i ostali rezbari. Korska sjedala stolne crkve izrezbario je 1551. godine rezbar Venturino di Donato.²

Sažetak

U uvodnom dijelu autor utvrđuje visoku umjetničku razinu koja je davala biljeg općoj slici grada Korčule od 15. do 17. stoljeća. Razvoj graditeljstva i klesarstva utjecao je i na opremanje građanskih kuća i ambijenata. Arhivski dokumenti iz tog vremena, uz podatke o majstorima i obrtnicima (stolarima, rezbarima, kovinarima, postolarima, krojačima i dr.), spominju i umjetnički obrađene predmete različite namjene i iz raznih materijala (namještaj, pribor za jelo, nakit i sl.) koji svjedoče o privrednom razvoju grada.

Kako su ti predmeti tijekom stoljeća nestali iz vida, autor je, na osnovi popisa i opisa što su ih zabilježili korčulanski bilježnici u dokumentima iz 16. i 17. stoljeća, izvršio veoma detaljnu rekonstrukciju zlata i srebra (uporabnih i ukrasnih predmeta, pribora i nakita) koje se nalazilo u posjedu Korčulana u 16. i 17. stoljeću. Iz istih dokumenata crpio je podatke o zlatarskim majstorima, a njihovu malobrojnu zastupljenost tumači jakim vezama Korčule s Dubrovnikom, koji u to vrijeme ima snažno razvijenu zlatarsku djelatnost.

Iznesene podatke autor dokumentira citiranjem izvora u prilogu »Dokumenti«, gdje donosi 41 registu iz Korčulanskih spisa 16. i 17. stoljeća.

Od kućnog namještaja nađe se u Korčuli još poneki okvir slike, a u Giunijevoj palači ostao je još rijedak zidni profilirani okvir za prostor ložnice, u kojemu stajaše krevet, tzv. alkova iz baroknog vremena, jer bijaše uzidan kao što su uzidani drveni stropovi u Papalićevoj velikoj, Cambijevoj i još tri palače u Splitu te u Sorkočevićevu ljetnikovcu na Lapadu i Sorkočevićevoj (biskupskoj) palači u Dubrovniku.

U hrvatskim gradovima na Jadranu obitelji i stanari zabacivahu trošne i dotrajale tkanine, staklenice, kovinske predmete pa i keramički majolički i drveni kuhinjski i stolni pribor, od kojega se našlo mnogo ulomaka na starim smetlištima i u ruševinama u Zadru i u Korčuli.³

Polozi u zalagaonicama, dražbe,⁴ bijeda,⁵ pomodnosti u kućanstvu, lomnost i nepodesnost starijih oblika, obiteljske diobe i seobe uništise mnoge predmete umjetničkog obrta, pa zameše trag u srebrnom posudu, srebrnom i zlatnom nakitu, od kojega se tek poneki svjetovni predmet sačuvao još u crkvama, neki portret, manja ikona ili umjetnina u gradskom ili crkvenom muzeju.

Arhivski dokumenti s kraja 16. stoljeća spominju predmete, odjeću i namještaj koji su mogli biti umjetnički obrađeni, pa ću neke spomenuti da tako bar donekle upotpunim okvir u kojem su se nalazili srebrni i pozlačeni predmeti i nakit.

U kućama je bio velik stol u mletačkom slogu iz orahovine,⁶ islikana škrinja iz jelovine,⁷ od kojih je sačuvana ona s naslikanim ženskim aktom na unutrašnjosti poklopca u obitelji Kapor, različite sjedalice s naslonom,⁸ šest klupica od orahovine.⁹ Među predmetima su kositreni tanjuri i tanjurići,¹⁰ limene kovinske svjetiljke i tintarnice,¹¹ željezne viljuške i nožići.¹² U nekim kućama ima pušaka,¹³ tkanina i sagova.¹⁴ U prvoj polovici 16. stoljeća spominju se zidne tapiserije.¹⁵ Bogata obitelj Gabrielis imala je krevet opskrbljen crvenim damastom, dva kreveta i kolica snabdjevena zastorima, a soba koja je na pročelju njihove velike renesansne palače na glavnome gradskom trgu bijaše obložena tapiserijama koje na početku 1591. godine bijahu trošne, po čemu bi se reklo da su tkane na početku 16. stoljeća. Na raskošnom pročelju te palače uz balkone i velike kružne prozore jesu i mali četverouglasti za trajnije vjetrenje sobe. Slični se mogu sresti na gotičkoj Cambijevoj¹⁶ i renesansnoj Karepićevoj palači na Narodnom trgu u Splitu i na benediktinskom samostanu na Lokrumu.¹⁷ Unošenje i vješto usklađivanje tih malih prozora u renesansna pročelja ujedno svjedoči i o težnji za udobnošću stana u toplom podneblju Jadrana u 16. stoljeću, potvrđuje dakle stambenu kulturu tog vremena i te sredine. Ali to bijahu bogati i kulturni Gabrielisi. U popisu njihovih stvari, uz već spomenute krevete i zastore, spominje se u siječnju 1591.¹⁸ i deset čaša, islikana škrinja od jelovine, pedeset manjih i većih kositrenih tanjura te još sedam većih i šest manjih, dva okrugla kositrena podnosa, a dva limena za stol, te deset već upotrebljenih, očito starijih sagova. U dvorani je visjela Gospina slika, veliko zrcalo i deset slika, a bijaše i harfa, koja odaje smisao za glazbu te obitelji, što je inače rijetkost u starim primorskim hrvatskim gradovima. Njihovu srebrninu posebno ću spomenuti među umjetninama te dragocjene kovine, ali sve to skupa odaje ne samo kulturno već i privredno stanje rodova koji bijahu međusobno povezani, a što još nije proučeno. Upravo stoga treba spomenuti i pokretne mnogih Korčulana u njihovim kućama, pa i one za dug založene stvari. Tu se npr. u drugoj polovici 16. stoljeća, na koju se ovdje osvrćem, spominju i mnoge raskošne opremnine, npr. zavjese i crvene tkanine uokvirene na četiri sobna zida, koji vjerojatno bijahu njima obloženi.¹⁹ U kućama zanatlija i kamenara na otočiću Vrniku također je bilo sagova i zavjesa, stvari i odjeće²⁰ kao i u domovima plemića.

Pri kraju 16. stoljeća u gradu rade krojači, majstor Luka Dubrovčanin, koji je imao na trgu dućan,²¹ Toma Splitsanin, koji življaše i u Mlecima,²² postolari Luka Grego, Ivan Manisi ili Manisti iz Pulje i majstor Ivan Lujov, koji bijaše i krojač i postolar, jer je i renesansna obuća bila ponajviše platnena.²³ Bluze i ovratnici žena okićeni su biserjem. Žene nose rukavice, a svilene velove na ramenima.²⁴ Potkraj 1595. godine spominje se i kravata od čoje ljubičaste boje.²⁵ Zatim se spominju ženske haljine narančaste boje, a posebno ženski rukavi od crvene svile zvane damask, po sirijskom gradu Damasku,²⁶ te peče crvene tkanine zvane skrlet.²⁷ Upotrebljavahu se i stolnjaci te veći broj ručnika za jelo.²⁸

Da li je među stočićima i sjedalicama bilo izrezbarenih, nema podataka. U Korčuli je rezbario sjedalice u Gradskoj vijećnici 1586. godine poznati rezbar Frano Čiočić ili Čučić,²⁹ pa ih je možda rezbario i za nekog bogatijega građanina. Tada je u Korčuli bio i njegov poznati suradnik Antun Spia, koji je s njim izrezbario korska sjedala franjevačke crkve u Hvaru. Možda je rezbario i u Korčuli, gdje je u prosincu 1604. dobio nalog vojne uprave da radi u Zadru.³⁰ On je s Čiočićem mogao rezbariti i namještaj, ali onaj jednostavni izrađivahu drvodjelci, a lončarija se nabavljala iz okolice i Pulje.³¹

Brodograditelj Jakov Vilović je osim srebrnine koju posjedovao u gradu, imao u selu Čari prostirke od trava, izrađene u Mlecima a i na Pelješcu, trogirke lonce koji se upotrebljavahu u selu, jeftinije i jednostavnije i seljački izrađene stvari.³²

Neki od tih spomenutih predmeta izrađenih u različitoj građi, od kojih je većina mogla biti umjetnički obrađena u slogu zrele renesanse i baroka, bar donekle pridonose upoznavanju privrednog stanja ovoga otočkog grada.

To su stvari skovane u srebru i zlatu ili pozlačene, i to ponajviše stolni pribor za jelo ili nakit kojim su se najčešće kitile žene.

Glavni cilj ove radnje i jest prikazati srebro i zlato Korčulana iz zadnjeg desetljeća 16. stoljeća, barem koliko je to moguće iz nekih arhivskih spisa koji to donekle otkrivaju, kada drugih povijesnih izvora nema, a stvari nestadoše. U knjižnici korčulanskog Kaptola nadoh bilježnicu s crtežima nekih renesansnih krčaga i zdjela koje sam objavio već 1949. godine u svojim *Dubrovačkim zlatarima*, ali sam smatrao i onda, a i danas držim, da je nisu mogli upotrebljavati korčulanski, a možda ni dubrovački zlatari, zbog raskošnih i maštovitih oblika tu nacrtanog posuda. Jedino neki pojasi ugravirani s lozicom i ukrasima pa i nekim svetačkim likom ili ukrasnim poljem očituju da bijahu upotrijebljeni.

O crkvenim umjetninama Korčule skovanima u srebru i zlatu već je mnogo pisano, iako, naravno, treba još istražiti njihovo podrijetlo i majstore ne samo u Korčuli već uopće na našem Primorju.

Obratno od toga, o kovinskim umjetninama, o srebrnom i zlatnom nakitu i priboru svjetovnih lica, građana i seljaka, dostojanstvenika i istaknutih ličnosti, o predmetima skovanim u tim dragocjenim kovinama u njihovim palačama i kućama, vrlo se malo i jedva zna. Nekoliko podataka ponudiše nam popisi njihove imovine i ostavštine u oporukama pa i u zalagaonicama, ali se umjetnina te vrste iz 14–18. stoljeća malo sačuvalo čak i među onima koje vjernici poklanjahu crkvama, jer se i te katkad prodavahu za gradnju novih žrtvenika i kapela, iako ih je u 18. stoljeću bilo i u korčulanskoj Bratovštini sv. Roka i u Splitu i drugdje.³³

Često skrivan, oduziman u doba nemira i nasilja, nakit 15. i 16. stoljeća svakako se izgubio iz vida, a time i iz povijesti našega umjetničkog obrta.

Smatrah stoga dužnošću da bar neku sitnu vijest o tome iznesem kao pobudu za istraživanje mladim povjesnicima naše povijesti umjetnosti i kulture, i to iz prošlosti grada Korčule, koju će neki od njih upotpuniti i cjelovitije prikazati. Ovdje ću iznijeti nekoliko podataka o tome iz zadnjeg desetljeća 16. stoljeća, pošto građani sami obraniše svoj zavičaj 1571. godine od Turaka, budući da je gradski knez, predstavnik Mlečića, kukavički pobjegao, pa je dužd morao posebno pohvalom istaknuti njihovo junaštvo.³⁴ Oko tisuću i stotinu njih je živjelo³⁵ stalno životom unutar i oko gradskih zidina, iako se poneka plemićka i ugledna obitelj i tada zatekla u bijedi,³⁶ a imanja mnogih bijahu ugrožena od pljačke hajduka i uskoka u okolini.³⁷

Među željeznim i drvenim priborom i posudom od pečene zemlje i kositra, bilo je u korčulanskim obiteljima prije kraja 16. stoljeća srebrnih kutijica za čuvanje novca i srebrnog pribora, zdjela, čaša i posuda, koje bijaše katkad i pozlaćene. U popisima i ostalim zapisima iz tog vremena spomenute su srebrne zdjele, od kojih i neke ukrašene reljefom i ugravirane, vrčevi i vrčići, kojih se kod nekoga nađe nekoliko na okupu. Bijaše kod nekih građana i po pet, pa čak i po deset, srebrnih žlica, od kojih neke imaju pozlaćenu udubinu. Uz njih su i viljuške potpuno srebrne; u nekoj ih je kući popisano desetak, čak i devetnaest, dok je nekima srebrn samo držak, a neke imaju posrebrnjene drvene korice u koje se uvlače. Njih se također nađe katkad po pet, pa čak i deset, kod istog vlasnika. Očito je da je upotreba viljuške bila unesena u Dalmatinsku Hrvatsku iz susjedne Italije, jer se prema pisanju Normana Fostera – a u njegovoj poznatoj knjizi *Jelo iza samostanskih zidina*, napisanoj 1979. godine – »sve do u sedamnaesto stoljeće svuda u Evropi osim u Italiji smatralo vjerskim prijestupom ako se meso nabolo na viljušku«, pa je Fosteru bilo »nemoguće potanko objasniti otpor proti nje, koji je trajao do u sedamnaesto stoljeće«. Međutim viljuške nalazim 1477. godine u Splitu,³⁸ a u prvoj polovici 16. stoljeća u Trogiru.³⁹ U tom stoljeću se upotrebljavaju i na otoku Lopudu,⁴⁰ a time, naravno, i u Dubrovniku. Katkad se spominju i oštećene srebrne viljuške, što odaje njihovu čestu upotrebu.

Uz srebrne viljuške u Korčuli se sreću i noževi srebrnih korica, a neki su i uklopljeni u ukrašenim i posrebrnjenim koricama, koje su katkad snabdjevene lančićem.

Taj dragocjeni stolni pribor upotrebljavahu za jelo, te čaše za piće, a zdjelice i vrčice za držanje slatkiša ili voća. To se nalazilo u kućama plemića i obrtnika, trgovaca i građana uz običan pribor, koji ga popunjavaše, ali mu oblik nije bio umjetnički obrađen. Nažalost, ni korčulanski bilježnici ni gradski činovnici koji popisivahu te stvari, pa ni one za koje zabilježiše da su ukrašene, ne opisuju njihov oblik ni vrstu ukrasa. Oni razlikuju, doduše, tace, zdjele, pa i širok vrč, krater, ali nam to nije dovoljno, pa se moramo zadovoljiti pritom osnovnim oblikom i ukrasom posuda u slogu zrele renesanse, koje bijaše najslabije onodobne mletačke, a valjda i dubrovačke od početka 17. stoljeća, koje kao i nakit navodi I. Lentić u svojoj dragocjenoj knjizi *Dubrovački zlatari*.

Potkraj 16. stoljeća raskoš i bogatstvo korčulanskih obitelji ogleda se i u zlatnom, srebrnom i bisernom nakitu žena, čiju odjeću već spomenuh. One su, čini se, prekrivale prsa platnenim poprsjem, steznikom u kojem bijaše prepletano biserje i medalje, a možda je sličilo na ukras grudi s naše narodne nošnje.^{40a} Vrat im je bio ogrljen platnenim ovratnikom obrubljenim zlatnom žicom ili potpuno zlatnim, a bila je to i ogrlica od niza srebrnih okruglih visaka s pet ili više nizova manjeg i većeg biserja i pet zlatnih filigranski izrađenih zrna, tzv. peružina,⁴¹ poznatih u mnogim primorskim mjestima u toku neko-

liko stoljeća, te srebrnih kuglica. Na nekim ogrlicama taj izmjenični niz bijaše jednostavniji: više od desetak zlatnih peružina izmjenjivaše se sa šest pozlaćenih srebrnih »senjala«, poznatih pod tim nazivom i u Splitu i na Mljetu. U ogrlice se u niz biserja umetahu ovalne pločice i srebrni balončići, ili su se u biserne nizove izmjenično nanizivala zrna, dugmeta od pozlaćene srebrne žice. Uz te ogrlice žene su nosile i obične zlatne kolajnice, jednostavne zlatne kolajne, ali i gusto nanižane tzv. »manine«,⁴² a potkraj 16. stoljeća nošahu još i one »starinske«, valjda iz doba renesanse odnosno iz 15. ili prve polovice 16. stoljeća.

Ogrlice dakle bijahu sastavljene raznoliko: od bisera te zlatnih, pozlaćenih i srebrnih ukrasa različitog oblika.

Možda je na nekima visio i jednostavan pozlaćen križić, od kojih neki bijaše ukrašen biserjem i dragocjenijim kamenjem, iako se ti spominju u popisima odijeljeno kao i zlatni privjesak u kojemu se blistao dijamant i kristal.

Žene, a i poneki muškarac nosili su različite pojase raskošno iskićene zlatom i srebrom. U popisima nošnje iz kraja 16. stoljeća i u Korčuli su spomenuti pojasi skrojeni u baršunu, iskićeni pozlaćenim srebrnim aplikama, a na kraju s pozlaćenim pucetom. Neki bijahu potpuno skovani u zlatu, a neki u srebru i pozlaćeni. Puceta se spominju i odijeljeno za zakopčavanje odjeće, a bijahu skovana kao peružine.

Raznoliko je i prstenje, ponajviše zlatno. Bračno, blagoslovljeno u crkvi pri vjenčanju, zlatno je i srebrno. Na nekom zlatnom prstenu bijaše urezana kratica Kristova imena IHS, na nekima početna slova vlasnikova imena ili samo njegovo krsno ime, pa su služili kao pečat, a bijaše ih i srebrnih. Mnogi bijahu ukrašeni tamnomodrim, crvenim, bijelim i zelenim muranskim kamenčićima, patvorenim poludraguljem kalcedonom, granatom, emajlom i kristalom, koji bijaše ugraviran, a ponajviše dobavljen u Muranu. Na nekome se pod kristalom nazirahu i boje. Neki je bio iskićen biserjem, a neki, iako bijaše kovani u zlatu, imaše krivotvoren dragi kamen. Među onima koji se ističahu oblikom, bijahu savijeni u više zavoja poput zmiđe.⁴³ Bilo ih je ukrašenih karneolom, a na jednome od tih poludragulja bijaše uduben konjić.

Krunica ili brojanica, koje pri molitvi ponajviše upotrebljavahu žene, bilo je također zlatnih. Spomenute su i posebne zlatne šipke. Međutim među nakitom ne nadoh u tim popisima iz posljednjih godina 16. i prvih godina 17. stoljeća naušnica, koje se inače spominju u primorskim gradovima u 13. i 14. stoljeću,⁴⁴ a nađene su sačuvane u ranosrednjovjekovnim grobovima hrvatskih gradova i naselja primorske i zagorske Dalmacije.⁴⁵ Bilo bi stoga potrebno provjeriti i razjasniti tu pojavu, jer ih ne srećemo ni u Trogiru ni u Splitu u 16. stoljeću, ni u popisu nakita Jelene de Cindris, ni na nadgrobnom liku Kate Žuvić, ni u opisu Marulićeve Judite, a rijetko ih nalaze i u Dubrovniku tijekom 17. stoljeća.⁴⁶

Nažalost, u Korčuli nam se ne sačuvala portreti plemkinja ni građanki, a niti muški portreti iz kraja 15. stoljeća, koji bi nam predstavili tadašnje pomodno odijevanje u tom gradu. Ipak tu bijaše ljudi koji su, uz svećenstvo, kao predstavnici grada i plemstva imali stalne dodire sa širokim svijetom, pa je očito da su i oni nosili pomodno onodobno odijelo. Način odijevanja prihvaćahu od plemića i plemkinja pučani i pućanke, samo s manje raskoši, prema društvenom položaju, a još više prema bogatstvu i zanimanju pojedinaca. Slično je bilo i na Sredozemlju i u Mlecima, pa vjerojatno i u Korčuli. Pitanje je samo koliko su pritom služba i zanimanje pojedinca djelovali na to i koliko je pak svoje česti unosila u građansku odjeću seoska narodna nošnja, koja svojim šarenilom i raskošni ne prestajaje biti, osobito ženama, privlačna u ono doba kada su imanja i

ladanjski život prisno povezivali grad i selo a plemići voljeli živjeti u selima.

Uz mušku nošnju treba spomenuti oružje, osobito pušku, ali ono ne pripadaše stalno odjeći, pa se rijetko spominje. Ono je čuvano, provjeravano i popisivano u gradskoj oružani, brodogradilištima i pojedinim ustanovama.

U renesansnim grobovima korčulanskim nije nađen, koliko mi je poznato, nakit uz kosture kao u onim iz starohrvatskog vremena, pa nam je stoga svaki njegov spomen koji ovdje iznesoh ipak vrijedan.

Većina sličnog nakita iz Korčule koji ovdje spomenuh, prstenja svinutog poput zmijske ili ukrašenog poludragim kamenjem i imenom Kristovim, puceta, ukrasa Agnus Dei okovanih u srebro i ostalog, spominje se i u arhivskim spisima ostalih dalmatinskih gradova navedenim u stručnim radovima koje zabilježih ovdje u bilješkama.

Upravo zbog toga čini se, i pored potvrda koje već iznesoh pišući još 1949. godine opširnije o dubrovačkim zlatarima, a i nabrajajući hrvatska imena ostalih s Primorja, da i ovdje iznesena građa o srebru i zlatu u Korčuli potvrđuje i upotpunjuje djelatnost našeg zlatarstva u vremenu kasne renesanse i početka manirizma.

Stoga nam je najdragocjenije doznati tko bijahu majstori zlatari koji kovahu sve te predmete, ali to je otežano jer se pri kovanju manjih umjetnina koje se upotrebljavahu u kućama, pribora za jelo ponajviše a i sitnih nakita, ne sklapahu pismeni ugovori između naručitelja i majstora kao pri gradnjama i slikama. Nisu stoga česti ugovori između zlatara i privatnika, pojedinih građana svjetovnjaka, kao pri kovanju crkvenih umjetnina koje naručivahu bratovštine, crkvene zajednice i njihove uprave. To bi nam bilo potrebno da pokažemo djelatnost koja se uzdržavala i razvijala privrednim stanjem stanovnika pojedinog mjesta. Ali njima bijaše zgodnije odabrati već skovan predmet negoli ga ugovorom posebno naručiti. Mletački umjetnički proizvodi ipak u ovo vrijeme, u drugoj polovici 16. stoljeća, još ne bijahu sasvim suzbili domaću zlatarsku radinost, koja je zajamčena u hrvatskim gradovima na Jadranu u srednjem vijeku.

Stoga nas baš sada, kad bar nešto saznasmo o srebrnim i pozlaćenim umjetninama u Korčuli, posebno zanimaju i majstori zlatari, koji se u tom gradu, iako rijetko, ipak spominju. Ne bijaše ih mnogo vjerojatno i zbog jake i bliske zlatarske djelatnosti Dubrovnika, s kim je Korčula imala trajne i prisne kulturne, umjetničke i književne veze.⁴⁷

Nije isključeno da Korčulani poznavahu nalazište srebra i zlata i u Bosni, zbog veza koje je Neretva olakšala među njihovim otokom i Hercegovinom. Svakako je zanimljiva veza između

bosanskog zlatara Marka i mletačkog ljekarnika Mata Korčulanina u travnju 1468, koju nadoh zabilježenu kod šibenskog bilježnika Karota Vitalisa.⁴⁸

U Korčuli se već u prvoj polovici 14. stoljeća spominju zlatari, iz čega bi se moglo zaključiti da su oni već tada kovali, a i popravljali nakit i stolni pribor u dragocjenim kovinama. Bijahu to Matej, Stipan, a zatim i Živoje, koji je radio i na Lastovu.⁴⁹ U doba renesanse, 1471. godine, skovao je u Korčuli dubrovački zlatar Ivan Progonović srebrni ophodni križ bratstvu Svih svetih,⁵⁰ i za taj rad boravio u tom gradu. U 16. stoljeću postojalo je zanimanje također za zlatarski obrt u gradu, pa je tada tu zaposlen zlatar Toma,⁵¹ a Jerolim, sin nekog Stanka, otišao je u Dubrovnik i ušao kao učenik u zlatarsku radionicu dubrovačkog zlatara Marina, sina brijača Jakova, 7. ožujka 1513,⁵² dok se u drugoj polovici tog stoljeća, 1575. godine, nalazi u Dubrovniku Ilija Markov, a potkraj 17. stoljeća Ivan Spada zvan Greko, oba zlatara iz Korčule.⁵³

Te veze Korčule s Dubrovnikom preko zlatara potpuno su jasne kada se zna za tako rekući svakidašnju povezanost obaju gradova s graditeljima i kiparima. Ali za Korčulu su radili i zlatari ostalih hrvatskih jadranskih gradova, pa je poznati šibenski zlatar Matij Dorošević skovao za samostan na Otoku (Badiji) uz Korčulu 1614. godine srebrno ophodno raspelo, koje se sada čuva u orebičkom samostanu.⁵⁴ I kod drugih domaćih ili stranih,⁵⁵ osobito mletačkih, zlatara, čije se umjetnine prepoznaju često po žigu, naručivahu Korčulani za svoje crkve i bratovštine crkveni obredni pribor.⁵⁶ Ipak je u Korčuli u drugoj polovici 16. stoljeća živio majstor zlatar Mihovil. Njemu je gradski blagajnik, hrvatski renesansni pjesnik Ivan Vidal, dao 1561. godine izraditi kuglice za glasanje u korčulanskome gradskom vijeću, a i pečat gradske pisarne s likom mletačkoga pokrovitelja sv. Marka.⁵⁷ Godine 1569. skovao ih je zatim i zlatar Augustin de Benis. U Korčuli u drugoj polovici 16. stoljeća živi s obitelji i radi u svojoj radionici na uglednom mjestu, na gradskom trgu, zlatar Vicko, a prvih godina 17. stoljeća i zlatar Antun, koji je 1605. godine skovao i pozlaćenu oltarnu palu u stolnoj crkvi po narudžbi svećenika Marka Koste, a bavio se i slikanjem ukrasa i grbova,⁵⁸ pa je, čini se, bio darovit i vješt. U sljedećim stoljećima, sve do kraja 19. stoljeća, Korčula je imala zlatare koji su radili za grad i okolicu.⁵⁹ Stara predaja tog plemenitog zanata potrajala je dakle i ovdje od srednjeg vijeka do naših dana, a pojačavahu je i oni dubrovački zlatari koji dolazahu o crkvenim sajmovima u okolna korčulanska i pelješka sela noseći svoje rukotvorine, kojih se sjaj u svjetlosti ljeta utkao i u moje djetinjstvo nadomak prvome svjetskom ratu, u kojemu je austrijska vlast primoravala podanike da joj daju zlatno prstenje, a zamjenjivala im ga željeznom na kojemu je urezanim natpisom DADOH ZLATO ZA ŽELJEZO htjela dokazati njihovu »vjernost«.

Dokumenti

- 1.
12. XI. 1561. »a di detta contai a maestro Michel oreze per haver fato delle balote per il spetabil consilio soldi quatordecim, val L – s 14 Item al detto per haver fato il bollo di San Marco per la cancelaria lire una soldi quatro val L 1 s 4« (Korčulanski spisi /dalje: KS/, sv. 884, sveščić 19, blagajnika Ivana Vidala, Historijski arhiv Zadar /dalje HAZ/).
- 2.
13. IV. 1569. »contai a magistro Augustin de benis orese per haver fato balote de laton: 23: a soldi 5 luna per Consiglio L. 5 s. 8« (KS, sv. 887, blagajnika R. Gabrielisa /1568-1569/, HAZ).
- 3.
21. VIII. 1590. Majstor Nikola Pomenić klesar ima »...un anello d'oro dato alla quondam mia moglie per un altro anello suo benedetto...« (KS, sv. 221, kneza L. Faliera, HAZ).
- 4.
1. IX. 1590. »Inventario delle robbe trovate in casa da quondam magistro Jacomo Vilovich. ... una cintura da donna de veludo negro con li suoi rentagi d'argento indorati et broche vinti sette indorate con la sua passizza de veludo con bottoni numero 6 d'argento indorati ... uno cortello con un altro corteletto piccolo con manigo de argento et con uno perone d'argento et con la sua vagina parimementi quarnida d'argento ... verghette d'oro ... anelli tre d'oro con le soe pietre rosse ... una cadenella d'oro, un fil di perle menade con perusini undese et segni d'argento indorati 6 ... uno colletto di tella con racami attorno d'oro filato ... pironi sei di argento con uno cuchiaro parimente d'argento ... uno Pater noster con segni d'argento 17...«
18. I. 1591. »in casa predetta Constituta davanti à me coadiutore predetto donna Jeronima relicta quondam maestro Jacomo Vilovich predetto et sponte confesso, tutte le robe nominate nelli presenti inventari li quali per me coadiutore predetto li furno nell'idioma illirico volgarizzati alla presenza anco delli infrascritti testimonij ritrovarsi et appresso di lei...« (KS, sv. 221, kneza L. Faliera, HAZ).
- 5.
24. XI. 1590. U oporuci Magdalene supruge majstora Marka Radatovića: »...uno anello d'oro con impronto IHS ... una vera d'argento ... uno cortello con la sua vagina guarnita d'argento con la sua catena et pironi d'argento con dua cuchiari, et un'altro pironi parimente di argento, tutti li quali argenti disse esser stati del quondam suo padre...« (KS, sv. 233, kneza Barozzia, HAZ).
- 6.
29. I. 1591. Iz popisa obitelji Gabrielis: »...uno colletto d'oro da donna, un paro de busti de perle con le sue medaie ... una catena d'oro ... cuchiari di argento numero diese ... pironi da argento numero disnove ... tazze quattro di argento, doi d'argento, doi delle quali sono indorate ... anelli, quattro, d'oro et una catena similimente d'oro ... anelli otto d'oro frà piccoli et grandi...« (KS, sv. 221, kneza L. Faliera, HAZ).
- 7.
15. V. 1592. Procjena stvari pok. Marka Banovca: »...bottoni trenta d'argento lavorati alla perusina ... tazze d'argento ... anelli ... un cortel con cordon d'argento et con fodro inarzentato ... dieci pironi d'argento...« (KS, sv. 224, kneza Leonia, HAZ).
- 8.
1593. U zalogu: »...quattro tazze d'argento dua lavorate una della quali è rotta et dua altre schiete ... una taza d'argento piziola et un fil di perle minude con tondini longi a sonde il argento n°13 et uno pendente d'oro con cristali alla foza di diamanti ... pegno del spetabil messer Ant^o Spanich et una croce d'argento indorada ... uno anello d'oro da bollo all'antica ... uno anello d'oro con pietra bianca da muran smaldada pegno di maistro Gregorio Sasuich ... uno anello d'oro con una calzadonia falsa ... duo anelli d'oro con turchina et altro con una granata pegno de magistro Vincenzo orese ... una verghetta d'oro in bissa ... pironi d'argento numero diese ... scolier d'argento numero 7 ... una crosetta d'oro con cinque pietre bianche et tre perlete, una catena d'oro antica, d'anelli 23 smaltati...« (KS, sv. 231, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 9.
14. XI. 1593. »Deposito de maistro Iseppo Andrih de cinque chuchiar d'argento...« (Isto).
- 10.
17. III. 1588. »...magistro Vincenzo orese per la sua barca...« (KS, sv. 31, blagajnika Arneria, HAZ).
- 11.
7. III. 1593. »...il detto quondam ser Filippo il che era in piazza appozato al balconzin della bottega dove al presente lavora maestro Vincenzo orese...« (KS, sv. 222, kneza A. Leona, HAZ).
27. II. 1594. u popisu pučanstva: »...Vicenzo orese, Lucha suo fiol, Zuane suo cognato, Vicenzo fiol de Luca, donne doi...« (Isto).
16. V. 1594. »...in piazza in bottega de maistro Vincenzo orese...« (KS, sv. 223, HAZ).
30. VII. 1595. »Magister Vincentius aurifex...« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 12.
28. II. 1595. »cintura d'oro ... cintura d'argento indorada« (Isto, sv. 233).
- 13.
11. VII. 1595. »unum pironem argenteum...« (Isto, sv. 235).
- 14.
26. VIII. 1595. »unum pironem argenteum« (Isto).
- 15.
26. XI. 1595. »una colana d'oro ... una colaina di perle da onza con dodici bottoni d'arzeno a fillo lavoradi et indoradi ... un anello d'oro schietti segnati ATN ... un anelletto d'oro con piera verde de muran ... una corniola con un cavallin escovato ... un anello d'oro con piera rossa de muran ... una cintura fornita d'arzeno ... cinque cuchiare d'arzeno ... quatro pironi d'arzeno indoradi nelli cavi ... una tazza d'argento...« (KS, sv. 233, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 16.
6. IX. 1596. »...unum anulum aureum cum signo M.« (Isto, sv. 235).
- 17.
15. XII. 1597. »unum anullum cum christaldo gravato cum colore sub tus dictum christalum« (Isto).
- 18.
19. V. 1597. Općinski oficial zaplijenio u plemića Nikole Gabrielisa »una taza d'argento de rason de Steffano Giarebicich da Sabioncello suo debitor« (Isto).
- 19.
4. VII. 1597. »...unam craterem argenteam et duos annulos aureos« (Isto).
- 20.
3. VIII. 1597. »duos annulos aueros cum petra adulterina coloris rubei et alium cum bulla...« (Isto).
- 21.
10. X. 1597. »anulum cum margarita, argenteum anulum cum margarita argenteum ... unum anulum aureum in forma anguis...« (Isto).
- 22.
16. IV. 1603. »...quattro anelli d'oro, dua pironi d'argento et una vacina con li suoi cortelli inarzentata et cascetta d'arzeno et anco un'altra vazina inarzentata senza cortello...« (KS, sv. 252, kneza I. Duoda, HAZ).
- 23.
12. V. 1603. »...uno anello d'oro« (Isto).
- 24.
23. VIII. 1603. »...tre anelli d'oro« (Isto).
- 25.
11. I. 1604. Medu založenim stvarima: »...un Agnus Dei a magistro Nicolo sudetto lire una...« (Isto). Popisi srebrnine, zdjela, čaša, viljuška.
- 26.
11. IV. 1604. »Zanbattista Rosaneo li doi pironi d'arzeno« (KS, sv. 252, kneza I. Duoda, str. 109, HAZ).

27. VI. 1604. »Marin Goglian una tazza et doi pironi d'arzeno...« (*Isto*, str. 110).
- 28.
29. VI. 1604. »Angiolo Gabrielli ... un anelletto d'oro« (*Isto*).
- 29.
20. VII. 1604. »...Antonio orefice« (KS, sv. 255, kneza Giustiniana, HAZ).
- 30.
24. X. 1604. »Matteo Chiverich ... tre anelli d'oro doi pironi d'arzeno« (KS, sv. 252, kneza I. Duoda, HAZ).
- 31.
17. III. 1605. »Maestro Bartolo Pomenich ... un anello d'oro« (*Isto*, str. 112).
- 32.
13. V. 1605. »...Gieremia Giunio ... un anello d'oro« (*Isto*).
- 33.
17. V. 1605. »Volontariamente comparsi inanti il Clementissimo signor Conte esistente ina sala del suo palazzo magistro Francesco Costa da una parte, et dall'altra maestro Antonio orese et al dite esse parti, et intese le loro ragioni ha sentenziato esso maestro Antonio in fogli tresento di oro, et in doi tollari, dovendo esser diffalcato da cio quel tanto che sarà estimata la fattura fatta da esso maestro Antonio nella palla, nel domo che da ordene del quondam Reverendo messer Marco Costa haveva ordene de fare con le spese...« (KS, sv. 252, kneza A. Giustiniana, HAZ).
- 34.
25. V. 1605. »Zuanna Ismaelli ... tre pironi d'arzeno alli quali si rotta li ponti e un vasseto d'arzeno da tenir le spetie...« (KS, sv. 252, kneza I. Duoda).
- 35.
31. VII. 1605. »Vicenzo Slosaneo ... il vasseto peso onzi 4 e con 4 ... pironi rotti due« (*Isto*).
- 36.
10. V. 1606. »Marco di Rado ... una corona patri nostri di orro, filli di perle et una filea di tondini d'arzeno...« (*Isto*, str. 114).
- 37.
24. VI. 1606. »Maestro Antonio di Polo ... un anello d'oro con bollo« (*Isto*).
- 38.
22. VII. 1606. »Zuanne Vulijch ... una tazza d'argento« (*Isto*).
- 39.
5. II. 1607. »Francesco Martich ... un piron d'arzeno rotto et un anello d'oro da bolla de Domenigo Hiercovich come nel boletino; un anello d'arzeno con uno anello d'arzeno con un bolletin che diche Blasius ... tre cuchiar tre di arzeno, non si sa da chi sono« (*Isto*, str. 102).
- 40.
1655. Hvar
Iz popisa u kući Antuna Ivonea: » ...un par di manini, Due fille di perle ed perusini« (Arhiv Arneri, Korčula).
- 41.
- U Korčuli je 11. srpnja 1678. zaveden i popis kapetana Nikole Stefania iz Risna u kojemu se spominju i »...Un colo di perle di fili cinque quattro più grossi et quatro più piccolo con cinque perusini d'oro et cinque bottocini d'argento...« (KS, sv. 206, kneza P. Balbia, HAZ).

Bilješke

- 1
C. FISKOVIĆ, *O starim dalmatinskim kaminima*, Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU, br. 1, Zagreb, 1981, str. 35–78.
- 2
O pulenama I. ŠIŠEVIĆ u *Pomorstvu* 6, Rijeka, 1952, str. 163. O starom koru stolne crkve:
»Venturino di Donato marangone et intagliator sklapa ugovor 24. rujna 1551. s predstavnicima grada i crkve u Korčuli da će izrezbariti kor colle sedie, lavori et intagli ... secondo la forma del modello per lui apretato et segnato da me cancelliere« (KS, sv. 135, kneza P. Valaresa, HAZ).
- 3
U Gradskome muzeju Korčule sakupljeno je mnogo ulomaka koje je našla dr. Alena Fazinić, a i ja, u iskopinama pri čišćenju srušenih kuća unutar gradskih zidina. S. PETRICIOLI, *Nekoliko rijetkih primjera majolike 15. stoljeća iz Zadra*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 26, Split, 1987, str. 183.
- 4
U Splitu se u 16. stoljeću oglašavala dražba.
14. X. 1564. »...Io so che le robbe di detto quondam Messer Piero resina sono state vendute in piazza all'incanto sotto il sono di trombetta« (Splitski spisi, sv. 109/III, HAZ).
O dražbama u Dubrovniku: F. KESTERČANEK, *Dubrovački renesansni ljetnikovac XVI stoljeća u Tri crkve i njegova kronika*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, VI–VII, Dubrovnik, 1957–59, str. 405. Čak su i vlastela na dražbi prodavali palače.
- 5
Čak je i član bogate obitelji, 2. III. 1602, »Madona Zuana Ismaeli ... ritrovandosi in miseria et grande necessità di povertà ...« molila gradsku upravu da joj dopusti prodati dio svoje kuće (KS, sv. 251, kneza Duoda, HAZ).
- 6
26. VI. 1596. U obitelji Prassicich »...una tavola di noghera grande alla venetiana« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 7
1593. »...una cassa senza chiave de albedo dipinta« (KS, sv. 231, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 8
1593. »...sei carege d'apozo« (*Isto*).
- 9
1593. »...sei scagni dr nogera...« (*Isto*).
- 10
29. I. 1591. »...piatti di peltre numero cinquanta ... piatti piccoli di peltre numero sei ... doi tonchetti di tavola di peltre e doi di latton...« Svi u obitelji Gabrielis (KS, sv. 221, kneza L. Faliera, HAZ).
24. V. 1596. »...uno piato di peltre« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 11
24. V. 1596. »...uno candeler de laton« (*Isto*).
4. III. 1595. »...caramale (!) ex metallo ... una lucerna di metallo« (KS, kneza A. Barbara, HAZ).
- 12
21. III. 1590. »...uno cortelin et pironi di ferro...« (KS, sv. 221, kneza L. Faliera, HAZ).
- 13
26. IV. 1602. »...la canna over roda d'uno archobuso...« (KS, sv. 248, kneza I. Duoda, HAZ; popis oružja: *Isto*, sv. 252, kneza A. Duoda; *Isto*, sv. 231, kneza A. Barozzia, sveščić 3 i 16; popis oružja u arsenalu i drugdje).
- 14
16. IV. 1603. »...quatro tapedi...« (KS, sv. 252, kneza I. Duoda, HAZ).
7. V. 1597. »...duos tapetos...« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).
- O opremi dalmatinskih kuća u 16. stoljeću: *Miscellanea I*, Zadar,

- Državni arhiv Zadar, 1949, str. 43; II–IV, Državni arhiv Zadar 1950–1952, str. 54; C. FISKOVIĆ, *Kuća povjesnika Pavla Andreisa u Trogiru*, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu 7, Split, 1969, str. 213.
- 15
C. FISKOVIĆ, *Stare tapiserije u Dalmaciji*, Zbornik Muzeja primjenjene umjetnosti, sv. 19–20, Beograd, 1975/76, str. 34.
- 16
Č. M. IVEKOVIĆ, *Dalmatiens Architektur und Plastik*, Wien, 1920. Tabla u svesku o Korčuli.
- 17
Karepić je podrijetlom Poljičanin (Starine JAZU, 47, Zagreb, 1957, str. 158). Zanimljivo je da je i on kao Dragišić – de Caris, također Poljičanin, imao palače u Splitu: C. FISKOVIĆ, *Dom Jurja Dragišića sred Splita u zborniku Ivan Paštrić*, Split, 1988, str. 133. Na str. 138 ispravi kasnogotički u kasnoantički. C. FISKOVIĆ, *Izgleđ splitskog Narodnog trga u prošlosti*, Peristil, I, Zagreb, 1954, sl. 7, 10 i 16.
Toma Karepić je spomenut u natpisu darovatelja zemalja oko Splita Bratovštini Gospe od Zvonika u Splitu, i to u hrvatskom obliku prezimena iz 1499. godine. Ivan Karepić i Juraj Dragišić doprinijele daleke svojim gradnjama urbanističkom razvitku Splita. Ivan Karepić je 1566. kupovao zemlje na Marjanu.
- 18
Popis u palači pokojnog Jerolima Gabrielisa 29. I. 1591. (Vidi popis srebra i zlata u dokumentu 4. ovdje. Palača se nalazi sred trga pred stolnom crkvom, a zovu je često i Izmaelis. V. sl. Č. M. IVEKOVIĆ, *nav. dj.*, u bilj. 16.) »...Uno pezzo da curtina di fornimenti del letto de damasco rosso con suoi bottoni di legno indorati ... doi letti da dormir et una cariola furniti con le sue cortine ed altro ... nella detta camera le sue spaliere attorno, con li razzi frusti ... gotti numero diece ... una casa d'albeo depenta ... piatti de peltre numero cinquanta sette ... piattelli piccoli de peltre – numero sei ... doi tondelli da tavola de peltre et doi di latton ... tapedi numero diece usadi...
In sala: ...quadri cinque depenti ... uno specchio grande ... una imagine della Vergine Maria ... Uno arpicordo...« (KS, sv. 221, kneza L. Faliera, HAZ). U toj palači Jerka Gabrielisa bila je i humanistička škola 1551. C. FISKOVIĆ, *Pokladne svečanosti i kazališne igre XVI stoljeća u Korčuli*, Mogućnosti, XXII, br. 5, bilješka 32, str. 567, Split, 1975.
- 19
1593. »...quatro pezzi di panni rossi alle soaze in camera... Quatro altri pezzi delli istesi in camera nova...« (KS, sv. 231, kneza A. Barozzia, HAZ).
- 20
15. V. 1592. u kući majstora Marka Banovca (KS, sv. 224, kneza A. Leona, HAZ).
- 21
1602. »...nel salizo avanti la bottega del maestro Luca sartor...« (KS, sv. 249, kneza I. Duoda, HAZ).
3. XI. 1605. »...magistro Luca sartor...« (KS, sv. 253, kneza A. Giustiniana).
24. X. 1592. »...magistro Luca sartor Raguseo...« (KS, sv. 225, kneza A. Leona, HAZ).
- 22
29. II. 1599. »...magistro Thomaso sartor de Spalato habitante a Venetia...« (KS, sv. 253, kneza Anzola Giustiniana, HAZ).
- 23
1. VI. 1597. »... et magistro Joanne Aloysij sutore, testibus...« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).
17. IV. 1597. »Magistro Zuanne d'Alvise sartor habitante a Curzola...« (*Isto*, sv. 233).
4. IV. 1592. »...magistro Giovanni calzolaro tien la bottega qui alla piazzetta...« (KS, sv. 223, kneza A. Leona, HAZ).
Na bifori kuće na trgu nalazi se grb u kojem su znakovi koji sličje postolarskom alatu.
16. V. 1594. »...maistro Zuanne Manisti pugliese caleghero« je svjedočio skupa s krojačem Lukom da je vidio sukob nekolicine Dubrovčana koji bijahu pribjegli u Korčulu. U tom sukobu je Marin Bobaljević ranio Miha Zlatarića provalivši u crkvu sv. Mihovila na trgu, u koju se Zlatarić sklonio. Gradski korčulanski liječnik Zanchi liječio je ranje-

nog Zlatarića, koji je 15. V. 1594. izjavio da Marin Bobaljević: »...il qual Marino si ha mostrato inimico et detto più volte che lui mi fato bandire da Ragusi et ciò perche io havevo amicitia col quondam spectabil Francesco Gondola 10 qual esso Bobali amacio in chiesa perche esso quondam signor Gondola era protettor de casa nostra«. Donosim ovaj podatak da se vidi kako su i po traženju utočišta Dubrovčani imali tijesne veze s Korčulom.

11. III. 1591. »...mistro Zuanne et mistro Luca grego calzolai tutti doi habitanti in questa città...« (KS, sv. 221, kneza L. Falierra, HAZ).

24

18. XI. 1596. »...un par bustuum margaritarum sive de perlis confectus...« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).

29. I. 1591. U obitelji Gabrielis »...un coletto d'oro da donna... un paro de busti de perle con le sue medaglie ... veli tre de seda da spalle da donna ... Item colari doi de ninfe da donna...« (KS, sv. 221, kneza L. Falierra).

25

26. XI. 1595. »...una crovatta di panno pavonazzo...« Spominje se među nakitom (KS, sv. 233, kneza A. Barozzia, HAZ). Riječ *cravatta* poznata je u Mlecima: G. BOREIO, *Dizionario dell' dialetto veneto*, Venezia, 1856, str. 178. Inače se drži da dolazi od rupčića koji su Hrvati nosili u tridesetogodišnjem ratu.

26

7. V. 1597. »...unum par manicarum a muliere serici rubei nuncupati damasco...« (KS, sv. 235, kneza A. Barozzia, HAZ).

11. VII. 1595. »...vestem muliebrem la sagia coloris naranzati...« (*Isto*).

27

18. VII. 1597. »...unam petiam panni rubei vulgariter nuncupata scarlatto...« (*Isto*).

28

1593. »...Tre mantili da tavola numero 3 ... tavaglioli da tavola tredesi...« (KS, sv. 231, kneza A. Barozzia, HAZ).

29

23. XII. 1586. »...die dar per tanti chontadi a maistro migiel fabro lire dua soldi dodici per bertuele vinti sei e soldi dua luna quale forno spese ne le sedie di palazo L. 2, s. 12. Adi 29 die dar per tanti chontadi a maistro Francisco cucig lire sedici per haver laurado zornade oto in palazo in far le sedie atorno – L 16 s – adi ultimo dito die dar per tanti contadi a messer domenego gariboldo et ser Francesco Priterlig lire tre soldi tredesi per libre quatordesi e meza di piombo e mezza di piumbo a soldi cinque la libra qual piombo fui speso in far le fiube di le sedie atorno nell palaco L 3 s. 13.«

2. IV. 1566. »per contadi a Francesco Cucich per nolo de lo ligname conduse da blata con el suo navilio per el tecto de la chamara de la audiencia – L 15 s – « (KS, sv. 887, sveščić kamerlenga 1566-1568, HAZ).

31. VIII. 1596. »miser Francesco Cucich suo padre da Curzola...«

30

5. XII. 1604. »Il Clementissimo signor Ottavio sopracomito a nome di Antonio Spia suo comito dal quale disse haver haverto ordine trattenuto dall Illustrissimo signor Commissario dell'Armata à Zara per publico servitio per la fabrica dell'Hospital come disse per lettere del detto Illustrissimo Comesario...« (KS, sv. 253, kneza A. Giustiana, HAZ). Vidi i C. FISKOVIĆ, *Zadarski srednjovjekovni majstori*, Split, 1959, str. 89.

31

C. FISKOVIĆ, *Korčulanski majstori XVI stoljeća u Apuliji*, Anali Historijskog odjela Centra za znanstveni rad, XIII-XIV, Dubrovnik, 1976, str. 20.

32

2. VI. 1591. »...doi pignatte traurine vecchie ... una stiora veneziana ... una stiora da sabioncello ... quatro schagnelli alla contadinesca ... una tazza de legno alla pastora...« (KS, sv. 221, kneza L. Falierra, HAZ).

33

I. MATIJACA, *Povijest bratovštine sv. Roka u Korčuli*, Korčula,

1975, str. 69, 113. Nakit Splićanki spominje M. ČULIĆ u pjesmi u kojoj opisuje sliku Gospe na Poisanu u Splitu:

»One zlatne narukvice,
Mnoghim trudom sastavljene,
I brisserne Ovratnice,
Na oholo gne stavljene,
Sardca zlatna i parsteni.
Ruhotvorstva izvarstnoga,
U kojim su pak kameni
Nepoznati od svakoga.«

Pisne duhovne raslicne ... D. MATTIA CIULICHA kanunika splivske czarkve ... U Mletczih MDCCCV, str. 3.

Fra Bartul iz Pirana, ministar franjevac, dozvoljava u Piranu 20. srpnja 1711. fra Franu, starješini samostana na Otoku kod Korčule, da proda srebrne zavjete, zlatne kolajne i biser, kako bi tom svotom pridonio gradnji žrtvenika sv. Križa u samostanskoj crkvi.

Svezak o oltaru sv. Križa u arhivu Male braće u Dubrovniku. Usporedi i J. BELAMARIĆ, *Franjevačka crkva i samostan na Otoku kod Korčule*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 23, Split, 1983. Graditelj Ivan Pavlović, koji je gradio na kapeli sv. Križa, oporučio je slici Gospe u crkvi zlatnu ogrlicu, str. 176, 180.

34

C. FISKOVIĆ, *Stara korčulanska brodogradilišta*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XX, Kotor, 1972, str. 76, bilj. 4.

35

V. FORETIĆ, *Nekoliko napomena o stanovništvu i naseljima otoka Korčule*, Zbornik za narodni život i običaje, knj. 45, Zagreb, 1965, str. 318.

36

Vidi bilj. 5.

37

6. II. 1591. Iz rasprave braće Gabrielis: »...essendo tredesi barche d'uschochi che attorno questa isola si trovavan, et depredavan, sualisavan et assassinavan ogni cosa et vedendo che trovavan li vini, si a sabioncello, come sualisavan le barche che apresso la valle di prigradiza si trovavan...« (KS, sv. 221, kneza L. Falierra, HAZ).

20. II. 1595. »Processo formato sopra l'assassimento fatto d'uschochi al galion de Zorzi da Sabioncello nominato Santa Trinità« (KS, sv. 231, kneza A. Barozzia, HAZ).

38

C. FISKOVIĆ, *Umjetnički obrt u XV i XVI stoljeću u Splitu*, Zbornik Marka Marulića, Zagreb, 1950, str. 155. Treba istaknuti da je viljuške, posjedovao upravo doseljenik iz Italije, nastanjen u Splitu, Ivan d'Augubio.

39

C. FISKOVIĆ, *Trogirski zlatari od 13. do 17. stoljeća*, Starohrvatska prosvjeta, III. serija, sv. 14, Zagreb, 1984, str. 197.

40

N. BERITIĆ, *Prilog poznavanju unutrašnjosti lopudske kuće XVI stoljeća*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, III, Dubrovnik, 1954, str. 499.

40a

Nakit je ukrašen biserjem i zovu ga također *busto* i u Splitu 1508, a u Trogiru je 1546. godine iskićen zlatom *secondo l'usanza dela patria*, po čemu bi se također reklo da ima, možda, dodira s narodnom nošnjom. P. KOLENDIĆ, *Marulićeva oporuka*, Split, 1924, str. 24; D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, *Odjeća Splićanke XVI i XVII vijeka*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, X-XI, Dubrovnik, 1962-1963, str. 168, 180; C. FISKOVIĆ, *nav. dj.* u bilj. 39, str. 197.

41

Usporedi: C. FISKOVIĆ, *Orebička ženska narodna nošnja*, Pelješki zbornik, I, Zagreb, 1976, str. 235; I. LENTIĆ, *Dubrovački zlatari 1600-1900*, Zagreb, 1984, tabla XXXIX; D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, *Privatni i društveni život u 18. stoljeću*, Zagreb, 1982, str. 112, 113, 115; C. FISKOVIĆ, *Spomenici Visa od IX do XIX stoljeća*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 17, Split, 1968, str. 239.

42

C. FISKOVIĆ, *nav. dj.* u bilj. 41.

43

I. LENTIĆ, *nav. dj.* u bilj. 41, tabla XLI. Istražujući spise starog korčulanskog arhiva A. FAZINIĆ je u Arhivskome vjesniku 28/1985. objavila prilog o ostavštinama Korčulanki iz 16. st. po kojem doznajemo da među njima »nakita srebrnog ni zlatnog nema mnogo, najviše prstenja opisana samo kao zlatni prsten ili vera«, zatim »prsten s crvenim, zelenim, ljubičastim kamenom«. Tu su i »ogrlice zlatne, od perli ili koralja, pa srebrne krunice, nakit od srebra, jedna ili više srebrnih vilica za jelo« itd.

44

D. DIMIĆ-KNEŽEVIĆ, *Položaj žene u Dubrovniku u XIII i XIV veku*, Beograd, 1974, str. 176-179; M. BARADA, *Trogirski spomenici*, dio II, sv. 1, Zagreb, 1951; C. FISKOVIĆ, *nav. dj.* u bilj. 39, str. 196.

45

Nađena je čak i u groblju na Majsanu kraj Korčule: C. FISKOVIĆ, *Ranosrednjovjekovne ruševine na Majsanu*, Starohrvatska prosvjeta III, III. serija, sv. 11, Zagreb, 1981, tab. VII; D. JELOVINA, *Starohrvatske nekropole*, Split, 1976, tab. XIII-XXII.

46

C. FISKOVIĆ, *Marko Marul Pečenić i njegov likovni krug*, Čakavska rič, br. 1, Split, 1972, sl. nadgrobne ploče Kate Žuvić; Marulićevi opisi odjeće, str. 81, 82; P. KOLENDIĆ, *nav. dj.* u bilj. 40; C. FISKOVIĆ, *nav. dj.* u bilj. 39 (bogat popis Statilića itd.); D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, *nav. dj.* u bilj. 41; I. LENTIĆ, *nav. dj.* u bilj. 41; D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, *Umjetnički nakit XVI-XVIII stoljeća u Splitu*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 15, Split, 1963, str. 142.

47

V. FORETIĆ, *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule*, Časopis Dubrovnik, br. 4, Dubrovnik, 1965, str. 19-54.

48

5. IV. 1468. »Cum pro exequatione literarum officij spec. officialium nostre civitatis Venetiarum carceratus fuisse quedam Marcus de Bosina aurifex pro ducatis XVI mutuo habitis a Matheo de Curzola aromatario Venetiarum et pro aliquibus rebus absportatis per dictum Marcus de domo dicti Mathei notatis in dictis literis. Ac dictas res restituisset dictus Marcus de Bosina Marco de Spalato« (Spisi bilježnika Karota Vitalisa, sv. 7/7, HAZ).

49

C. FISKOVIĆ, *Dubrovački zlatari od XIII do XVII stoljeća*, Staro-

hrvatska prosvjeta od XIII do XVII stoljeća, Zagreb, 1949, str. 149.

50

Isto, str. 204.

51

Isto, str. 149.

52

Diversa notariae 90 (1512-1513), str. 185, Historijski arhiv u Dubrovniku.

53

C. FISKOVIĆ, *nav. dj.* u bilj. 49, str. 149; I. LENTIĆ, *nav. dj.* u bilj. 41, str. 11, 12, 107.

54

C. FISKOVIĆ, *Franjevačka crkva i samostan na Orebičima*, Spomenica Gospe anđela u Orebičima, Omiš, 1970, str. 106.

55

C. FISKOVIĆ, *Prijedlog za Cerana u Korčuli*, Peristil XXX, br. 30, Zagreb, 1987, bilj. 1, u povodu pisanja I. MATIJACE i A. FAZINIĆ u Peristilu 1984 (*nav. dj.* u bilj. 56).

56

I. MATIJACA, *nav. dj.* u bilj. 33, str. 112-120, o svjetovnom nakitu i priboru za jelo pohranjenom u 18. stoljeću u Bratovštini, str. 69-71; I. MATIJACA i A. FAZINIĆ, *Liturgijsko srebro iz riznice u Korčuli*, Peristil, XXV-XXVI, br. 27-28, Zagreb, 1984/85, str. 221-232.

57

C. FISKOVIĆ, *O renesansnom pjesniku Ivanu Vidalu Korčulaninu u službi svoga zavičaja*, Radovi Centra JAZU u Zadru, 22-23, Zadar, 1976, str. 29-48. Kuglice za glasanje u gradskom vijeću bijahu srebrne i limene: 30. XI. 1517. »...per uno caparo da balotar a conseglio cum balote in argento numero 106...« (KS, sv. 884, sveščić 3 /1517-1518/, HAZ).

58

C. FISKOVIĆ, *Korčulanski običaji, svečanosti i zabave XVII stoljeća*, Mogućnosti, br. 2-3, Split, 1977, str. 270.

59

A. FAZINIĆ, *Zlatarska radionica u zbirci muzeja Korčule*, Peristil XXII, br. 22, Zagreb, 1979, str. 137-142; A. FAZINIĆ, *Nekoliko radova korčulanskog zlatara Vicka Caenazza iz XIX st.*, Peristil XXIV, br. 6, Zagreb, 1983, str. 75. O zlataru Caenazzu i C. FISKOVIĆ, *Likovna baština Stona*, Anali Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku, sv. XXII-XXIII, Dubrovnik, 1985, str. 111.

Summary

Cvito Fisković

The Silver and Gold of Korčula Citizens in the 16th and 17th Century

In the introduction the author postulates the high artistic standards which characterized the city of Korčula from the fifteenth to the seventeenth century. The development of the crafts of building and stone masonry was reflected in the quality of middle class housing and its environment. Kept in the Archives are documents from that period containing data about craftsmen (joiners, carvers, smithies, shoemakers, tailors etc); also described or mentioned are artifacts of different kinds and materials such as furniture, cutlery, jewelry etc, which testify to the

economic development of Korčula. In the course of centuries these artifacts have mostly disappeared. However, using extant lists and descriptions made by the local notaries in documents dating from the sixteenth and seventeenth centuries, the author made a very detailed reconstruction of gold and silver items (decorative items and those for daily use, including jewelry) which were owned by the inhabitants of Korčula in that period. The same documents show that there were very few goldsmiths in Korčula at the time, which leads the author to the conclusion that, owing to strong links with Dubrovnik, the citizens of Korčula were supplied by the highly developed goldsmiths' trade of that city.

The data are supported by quotations from available documents in a special Annex which contains 41 list (registrae) from Korčula 16th and 17th c documents.